

Roma-traktaten og demokratiet

**Av dr. philos.
Helge Ytrehus**

I norsk presse kunne vi den 7. juni i år lese en melding fra Det europeiske fagforeningssekretariat i Bryssel, fellesorganisasjonen for fagforeningene i fellesmarkedsstatene. Den gikk ut på at fagforeningene i Fellesmarkedet ønsker å skape et «europernes fedreland» med et virkelig europeisk parlament. Ellers vil den felles europeiske politikken havne i maskineriet til et byråkrati som ikke lar seg kontrollere, het det i meldinga.

På to måter er dette en interessant uttalelse. For det første

blir det her sagt fra om at Det europeiske Fellesmarked sett med fagforeningenes øyne ikke er noen internasjonale institusjon, men grunnlaget for en ny nasjonalstat med sin egen nasjonalfølelse. Det tror jeg er et riktig perspektiv. Det er derfor totalt uriktig — som stortingsmann Finn Moe gjorde det under fellesmarkedsdebatten i Stortinget — å tenke seg Fellesmarkedet som en internasjonale institusjon og hevde at grunnreglene i Romatraktaten er like så demokratiske som strukturen i de internasjonale institusjonene Norge er med i. Romatraktaten har en klart avgrenset geografisk ramme. Bare europeiske stater kan bli medlemmer der. Siktepunktet hos sterke krefter innenfor Fellesmarkedet er allerede det å skape et europeernes fedreland. Spørsmålet om den demokratiske ånd i Romatraktaten blir derfor en særskilt viktig sak.

For det andre er denne uttalen spesiell interessant fordi den forteller at store grupper innenfor Fellesmarkedet ser med samme skepsis på Romatraktaten som motstanderne av norsk medlemskap gjør det på et avgjørende punkt. Fagforeningene i Fellesmarkedet finner at Romatraktaten ikke tilfredsstillende demokratiets prinsipper. Slik traktaten nå er vil den føre til et byråkrati som ikke lar seg kontrollere.

Om Norge søker fullt medlemskap i Fellesmarkedet, er det Romatraktaten slik den nå er, vi gir vår tilslutning til. Traktatens nåværende ordlyd fanger, og vår underskrift fanger oss. Fra norsk

historie burde vi vite hva for et mektig våpen en traktat kan være. Jeg tenker på vår egen grunnlov. Eidsvollsmennene ga den et klart bondevennlig preg. Embetsmenne ville etterpå forandre dette preget, men traktaten de hadde underskrevet, ble dem for mektig. De som går inn under Romatraktaten med den forutsetning å ville forandre den, kan komme til å få oppleve noe liknende. Et byråkrati som først har etablert seg, blir en stadig vanskeligere makt å knekke.

Romatraktatens byråkratiske preg kommer klart i dagen ved de institusjoner traktaten oppretter. Gjennomføringen av de oppgaver som påhviler Fellesskapet, heter det i traktatens første del, artikkel 4, skal varetas av: En forsamling, et råd, en kommisjon og en domstol. I traktatens femte del blir det gjort nærmere rede for disse institusjonene.

Forsamlingen skal utøve en rådgivende og kontrollerende, men ingen besluttende myndighet. Den skal bare holde en kort årlig sesjon fra hver tredje tirsdag i oktober. Tyskland, Frankrike og Italia har hver 36 medlemmer i forsamlingen, Belgia og Nederland 14 hver, Luxembourg 6. Den kan uttale mistillit til Kommisjonen og felle den med to tredjedeler av de avgitte stemmer. Forsamlingens makt er altså sterkt avgrenset. Rådet er sammensatt av et medlem fra hvert regjeringsland. Det skal samordne den økonomiske politikken og har myndighet til å treffe vedtak. Når det skjer etter forslag fra Kommisjonen, må de enten vedtaks eller

forkastes. Endringer i dem kan da bare skje ved enstemmighet i rådet. Kommissjonen består av ni medlemmer valgt på grunnlag av deres alminnelige dyktighet og uomtvistelige uavhengighet. Dette er ekspertorganet. De utnevnes av regjeringene. Bare to medlemmer kan være fra en og samme stat. Kommissjonen har den utøvende makt. Den legger fram forslag for Rådet og utarbeider den årlige rapport til forsamlingen. Men den kan også treffe selvstendige vedtak. Domstolen skal stå for fortolkningen av traktaten og avgjøre tvistemål mellom medlemsland og mellom enkelte borgere og Fellesskapet.

Dette høres kanskje vel og bra. Det kan være en effektiv ordning. Men er den demokratisk?

Demokrati er kommet til å bli et ord som kan bety så mye. Hitler kalte sitt styre for demokrati. I Sovjet har vi folke-demokratier. Ordet demokrati finnes ikke i hele Romatraktaten. Et diktatur kan godt være medlem av Fellesmarkedet etter traktatens ordlyd. Eller et demokrati kan gå over til diktatur uten å måtte forlate Fellesskapet. Det heter i Artikkel 138 at hvert medlemsland skal utpeke sine medlemmer til Forsamlingen etter sin egen framgangsmåte, men at Forsamlingen skal utarbeide forslag med sikte på valg ved direkte alminnelig stemmegivning i samsvar med en ensartet framgangsmåte i alle medlemsstater. Her ligger et klart demokratisk element som nettopp Det europeiske fagforeringssekretariat vil ha utbygd. Det

har ennå ikke skjedd, og ingen vet hvilken ensartet framgangsmåte som i tilfelle blir lagt til grunn.

Demokratiet som moderne maktorganisasjon er vokst fram i protest mot «kongedømmet av Guds nåde», det vil si et ukontrollerbart ekspertstyre, et styre av de som «alene vide hva der gavner folkets vel». Og ukontrollerbart ble dette ekspertstyre kalt, fordi det alminnelige menneske i folket ikke kunne være med å fastsette det. Slik Romatraktaten lyder, vil ikke det alminnelige menneske i Norge være med å kontrollere de maktorganer som i tilfelle norsk medlemskap får avgjørende myndighet over sentrale felter av norsk økonomisk politikk, den del av det politiske maktområde som er blitt det aller viktigste i moderne statsliv, et myndighetsområde som kommer til å følges opp av myndighet over utenriks- og forsvarspolitikken. Romatraktaten instituerer en politisk overbygning over vårt demokrati som mer har preg av et styresett der ekspertene «alene vide hva der gavner folkets vel» enn det er de alminnelige menneskene som etter demokratiets idé avgjør den saken.

Men blir det ikke effektivt? Det kan bli effektivt til gangs. Med den sentralisering av kommunikasjonsmiddel, den automatisering og rasjonalisering av administrativt arbeid som har fulgt den moderne industrialismen, ligger det veldige vilkår til rette for et stadig mer effektivt byråkrati i et slikt felles økonomisk statsområde. Teknikkens utvikling både på det økonomiske

og det administrative plan kan hurtig utbygge og forsterke de mektige elementer til et gjennomført byråkrati som alt ligger i Roma-traktatens tekst og virkeliggjøringen av den hittil. Innenfor den enkelte demokratiske stat trues allerede i dag det demokratiske styresettet av sterke tilløp til byråkratisk ekspertvelde, eller «administrativt skjemavelde» som det gjerne blir kalt i mer populær politisk terminologi. Det er en tendens som demokratiet må være på intens vakt mot i den enkelte, demokratiske stat. Dette demokratiske vaktholdet kan få en livsfarlig knekk om samfunnet gir seg inn under en sterk byråkratisk maktoverbygning. Og var det ikke egentlig demokratiet vi skulle forsvare?

Vi er så vant til å leve i et demokrati at vi sjelden tenker over hvor kort historisk epoke demokratiet har bak seg i menneskenes historie. Og hvor skjør og vanskelig en styreform det er. Det er sterke krefter i mennesket som kan ønske seg vekk fra demokratiet, fordi det gir den enkelte plikter og ansvar. Det effektive styre kan

alltid virke lokkende på slike krefter.

Men demokratiet spør ikke først og fremst etter effektivitet. I så fall kunne det mest effektivt gå hen og avskaffe seg selv. Demokratiet stiller nemlig et videre spørsmål. Det spør: Effektivt til hva? Og det spørsmålet sier demokratiet at ingen «konge av Guds nåde» og ingen diktator og ingen gruppe av forståespåere skal svare på. Det svaret skal hvert enkelt menneske i demokratiet — og stadig på ny — være med å forme ut.

Vi kan ikke verge demokratiet ved å gjøre det om til noe annet, til et ekspertstyre og et byråkrati. Da har vi ikke noe mer å forsvare. Demokratiet kan bare opprettholdes som det er: ineffektivt og uhåndterlig for en byråkratisk tankegang og en statistisk rasjonalisme. Det bukker seg gjerne fram på sin arbeidsveg, fordi det stadig og med mange hensyn må la det alminnelige mennesket avgjøre hvor det skal hen. Det er demokrati. Men kanskje vi ikke vil ha det lenger? For det kan også demokratiet gjøre: — smått om senn og kanskje umerkelig — avskaffe seg selv.

GITT UT AV:

OPPLYSNING OM FELLESMARKEDET
AKSJONSUTVALGET AV 1962

Postgirokonto 30 954. Postboks 54, Refstad.

TRYKK: A/S NATIONEN